

MARIA, DEIXEBLA ALS PEUS DE LA CREU

Conferència del Dissabte Sant pronunciada per fra Lluís Solà
Poblet, Palau de l'Abat, 11 abril 2009

Preàmbul

És escaient, en Dissabte Sant, parlar de Maria. És un dia en què la pietat i la devoció popular l'han tinguda molt present. És natural que en aquest dia de silenci i d'espera, de buidor expectant, la comunitat s'arreceri prop d'aquella que, en el seu cor de mare, no defalleix en l'esperança. El dolor d'una mare sempre acompanya l'esperança. No és mai un dolor buit, que porti al no-res.

Tanmateix, jo voldria proposar-vos una reflexió una mica més seriosa sobre Maria, no tant des del punt de vista piadós o sentimental, com sembla que ha de moure'ns a fer el to religiós tan intens i particular d'aquests dies, especialment d'aquest Dissabte Sant, en què ressonen encara les paraules colpidores de la Passió segons sant Joan, que proclamàvem ahir.

Abans d'endinsar-nos en la figura de Maria, que contemplarem sota l'aspecte de deixebla del Senyor, faré una digressió introductòria, necessària perquè compregueu la meva intenció, i els perills que cal evitar en la reflexió cristiana sobre Maria.

La família. Un tema d'actualitat en el discurs eclesial oficial. La família, certament, és a la base de la Torà i de l'Evangeli, com a espai necessari per al creixement humà que ha de possibilitar en tot ésser humà la resposta de la fe; però convé fer algunes precisions. Estem acostumats a un model piadós de família: el jovent d'ara ja no, però nosaltres encara sí. Aquest model el trobem en allò que hem convingut a anomenar «la sagrada família» (fins i tot hi ha una festa que porta aquest títol). Hi contemplem Jesús, Maria i Josep. Un cercle tancat. Fins i tot n'hi ha que, inapropiadament, parlen d'una trinitat a la terra, com si la sagrada família fos una mena de mirall de la Santa Trinitat del Pare i del Fill i del Sant Esperit. En realitat, però, els estudis científics convénen a afirmar que la família humana en la qual va créixer i es va formar Jesús no era, com totes les del seu temps, un cercle tancat: el clan familiar era molt més ampli, i probablement Jesús tenia germans i germanes, com sembla deduir-se del mateix Nou Testament (Mt 12, 46; Mt 13,55-56 i els seus paral·lels de Marc i Lluc). És a dir, sembla que les famílies vivien agrupades formant un clan, i compartien un espai o pati comú, on les dones feien la mòlta del gra, i els infants jugaven (germans i cosins). Hem de foragitar, doncs, de les nostres ments, aquella imatge idíl·lica d'estampeta, en què es veu sant Josep al seu banc de fuster ribotant un tauló de fusta, amb l'infant Jesús que l'ajuda o jugant amb els encenalls, i la Verge Maria asseguda cosint tot contemplant l'escena. Per sort, Jesús es va formar en un ambient obert, d'intercanvi d'experiències!

Molt més encara... Jesús qüestiona el model familiar patriarcal en el qual ha crescut, i demana als seus seguidors que abandonin la família: la casa, les

terres, els pares, l'espòs o l'esposa, els fills, els germans... Això ens escandalitza, perquè aquest fet acostuma a silenciar-se en la predicació i gairebé no hi parem esment. Però el mateix Jesús afirma que no ha vingut a portar la pau ans la divisió al si de les famílies (cf. Mt 10, 35). I més fort encara: quan la seva mare i els seus germans van a cercar-lo per emportar-se'l, perquè creuen que ha perdut el seny, Jesús afirma: «la meva mare i els meus germans són els qui escolten la Paraula de Déu i la guarden» (cf. Mc 3, 33-35). És a dir, Jesús pensa en un altre estil de família, en una família oberta, on no hi ha la figura del pare, perquè de Pare solament n'hi ha un, el del Cel, i on tots els membres són germans i germanes en igualtat. Aquesta és la nova família dels deixebles, oberta, acollidora, en la qual veurem que cal enquadrar també Maria, la deixeblla fidel, al final del seu itinerari que culmina als peus de la creu de Jesús.

Com veieu, si abans de dir segons què sobre la família hom s'hi pensés una mica i es fes totes aquestes reflexions que acabem de fer, abans de condemnar altres models de família —al cap i a la fi, com a institució social, el model familiar canvia i s'enriqueix amb el temps—, potser el discurs de l'església seria més constructiu, més integrador, més respectuós, més testimonial, més evangèlic, en definitiva.

Per què ho dic tot això? Per escandalitzar-vos? No ... i ... sí! Sí que us vull escandalitzar! L'evangeli és per a escandalitzar-nos, per a sotraguejar-nos, no per a tranquil·litzar-nos! Ho dic perquè convé foragitar aquests estereotips piadosos, aquestes imatges falses, que ens impedeixen d'anar al nucli i al significat profund de les coses, dels esdeveniments. I això, especialment, quan abordem la figura de Maria, la mare del Senyor, que tant es presta a omplir, com una deessa mare mitològica, els nostres buits afectius.

1. Maria, una mirada piadosa

Ara sí, que podem esguardar Maria amb els ulls de la pietat. Sabent que després haurem d'anar més a fons. Els ulls de la pietat, millor, els ulls de la compassió, ens la mostren, sobretot, com aquella que acompanya amb la seva mirada i amb la seva presència tot el camí de la Passió del Senyor. Per això, amb gran saviesa, la pietat popular l'ha inclosa en les estacions del Viacrucis, com una fita important del camí de Jesús cap a la creu.

Fa temps, als meus inicis pobletans, vaig sentir les paraules més belles que he sentit sobre Maria. Va ser al final d'uns exercicis espirituals, els meus primers temps a Poblet, predicats per Mn. Teodor Suau, un capellà de Mallorca, expert en Sagrada Escripura. Em va quedar aquesta frase, perquè em va impressionar molt en aquell moment: «Maria, als peus de la creu, amb la seva mirada, sosté l'esperança del seu fill, Jesús, torturat i abandonat de tots a la Creu. L'ajuda amb la seva mirada a mantenir la confiança de la fe en aquell moment terrible». Feien així, més o menys, les paraules de Mn. Teodor Suau. Rudolf Karl Bultmann (1884-1976), un teòleg protestant alemany, investigador del Nou Testament, i, sobretot, un gran creient, definia la fe com «un refiar-se de Déu en la vida i en la mort». Maria, doncs, ajuda Jesús a refiar-se de Déu en el moment de la seva mort, en aquell moment en què, segons un altre gran teòleg catòlic, Hans Urs

von Balthasar, a la Creu, quan Jesús mor, es dona la màxima distància, la màxima separació entre les tres persones de la Trinitat.

El director de cinema Mel Gibson va captar la mateixa idea de Mn. Teodor Suau en la presentació que fa de Maria en el seu film «La Passió de Crist», tan controvertit en el seu moment. La figura de Maria és una de les més reeixides des del principi fins al final, amb tot un seguit d'imatges simbòliques de gran bellesa i força expressiva, tretes dels relats de les visions de la beata i mística Anna Caterina Emmerick (1774-1824), i d'una altra mística castellana, la venerable mare Maria de Agreda. Recordo especialment el moment en què Maria eixuga amb un llenç la sang de Jesús que ha quedat escampada per terra després de la flagel·lació, ajudada per Maria Magdalena. I sobretot, als peus de la creu, el moment impressionant en què acompanya amb la seva mirada, tot aixecant-se de terra, l'enlairament i la *plantatio* de la creu de Jesús.

Amb Maria, en aquest camí dolorós de la creu, se'ns dona doncs una clau molt valuosa per a llegir i interpretar tot sofriment humà, el de Jesús en primer lloc, que ella acompanya de prop, i el nostre: la clau de la tendresa i de la compassió, o millor, de la tendresa que es compadeix. De fet, aquests dos substantius formen part del que Déu, a la Bíblia, diu d'ell mateix quan revela el seu nom i el significat del seu nom a Moisès: «El Senyor, el Senyor, Déu de tendresa i de compassió (o bé, Déu compassiu i graciós, ric en tendresa...)» (Ex 34, 6). Maria, en el film de Gibson, és sobretot la imatge de la compassió, que ens permet de seguir Jesús sense quedar anorreats pel sofriment brutal del camí de la follia de la creu. Solament la mirada de la compassió, és a dir, del sofriment compartit des de l'amor i el servei, pot aportar algun sentit al sofriment, pot fer-ne, malgrat tot, un espai d'humanització des del qual sigui possible invocar Déu amb confiança. És el que fa Jesús a la Creu, en la Passió segons la versió de sant Lluc. Tot el camí de la Creu és una escola per a la confiança, perquè al final Jesús pugui dir, fent seves les paraules del salm 30 (31): «Pare, a les teves mans confio el meu alè» (Lc 23, 46; Sl 31, 6).

Maria, doncs, fa tot això, en el camí de la creu. Sosté l'esperança del seu fill i sosté la nostra. Amb la seva actitud, la compassió, ens invita a nosaltres a travessar el llindar del sofriment per avançar vers la plena llum de la felicitat i de la glòria.

En un altre dels moments sublimes del fim de Gibson, quan Jesús cau sota el pes de la creu, i Maria corre al seu costat, Jesús li diu, amb una tendresa i una força infinites: «Ho veus, mare? Jo faig noves totes les coses». A través del sofriment de la creu Jesús fa noves totes les coses. Però el sofriment, sense la mirada de la compassió, portaria solament a la mort, no a la vida.

Tot això, de Maria, és el que resumeix la frase evangèlica, inici d'una seqüència gregoriana entranyable d'aquests dies: «Stabat Mater iuxta crucem» (cf. Jn 19, 25). El text evangèlic es queda aquí. La pietat popular hi ha afegit: «dolorosa i lacrimosa». I així se la representa en la quasi totalitat de pintures i escultures de la Passió: plorosa, mig desmaiada, sostinguda per les altres dones o pel deixeble estimat, Joan segons la tradició. No és ben bé això. «Stabat»: estava dreta, ferma, serena als peus de la creu. En aquest «stabat» hi havia en acció tota la fe

i tota la confiança de la Mare que, a l'escola de la creu del seu fill, que ella animava amb la seva esperança, es disposava a entrar en l'escola del deixeble estimat, es disposava, ella mateixa, a esdevenir deixeblla del crucificat-ressuscitat. En aquest «stabat» es resumeix el nou naixement de Maria: de mare, Maria, esdevindrà deixeblla. «Stabat» una paraula valuosa també per a la nostra fe. La fe no és solament una actitud interior sinó un «estar ferm» en la vida i, sobretot, prop de les creus de la vida, prop dels crucificats de la vida, per la vida.

Disposem-nos, doncs, sense apartar-nos de la vora del sepulcre, a fer aquest camí, el camí del discipulat de Maria, que l'evangelista Joan ens proposa com a model del nostre, i com a clau de comprensió del seu evangeli, un evangeli escrit, diu ell, per a la fe dels deixebles (cf. Jn 20, 31).

A l'evangeli segons sant Joan, Maria hi apareix tan sols en dues ocasions: al capítol 2, en l'escena de les noces de Canà, i al capítol 19, en l'escena del Calvari. Al principi i al final de l'evangeli, obrint i tancant el text, com una clau que ens en dóna o ens n'ha de donar el significat. D'aquest recurs retòric se'n diu "inclusió literària" i els autors dels evangelis hi recorren sovint, especialment Joan.

Nicodem és un altre exemple molt bonic d'inclusió literària, del qual dic alguna cosa, perquè pot ajudar a enquadrar l'itinerari de Maria. Sembla que no parlem de Maria. Però sí que en parlem! Parlem dels deixebles, d'un deixeble de Jesús. I de Maria no en podem parlar al marge de l'àmbit del discipulat.

En efecte, Nicodem és convidat per Jesús a «néixer de nou» a través de l'aigua i de l'Esperit —una clara al·lusió a la vida sacramental de la comunitat joànica posada per l'evangelista en llavis de Jesús—. La trobada amb Jesús, posar-se a seguir-lo, ni que sigui de lluny i com d'amagat, al principi, implica, comporta un capgirament total en la pròpia vida: una conversió, un nou naixement. Aquesta és l'experiència a què ens invita l'evangeli de Joan: a néixer de nou, en la fe, per a Jesús, això és, per a la vida eterna, en definitiva. Nicodem, que s'ha trobat amb Jesús al principi de l'itinerari joànic (Joan, capítol 3, 1-16), el retrobem més o menys cap a la meitat del text, enmig d'una forta controvèrsia entre els fariseus contra Jesús. Nicodem, fariseu, surt valedor de Jesús, ni que sigui molt tímidament (cf. Jn 7, 50-52). És un primer indicatiu d'aquest nou naixement: dóna testimoni de Jesús, el mestre, davant els fariseus. A més, l'escena ve immediatament després de l'afirmació de Jesús: «Si algú té set, que vingui a mi; el qui creu en mi, que begui. Perquè diu l'Escriptura: Del seu interior brollaran rius d'aigua viva. Deia això referint-se a l'Esperit que havien de rebre els qui creuri en ell. Llavors encara no havien rebut l'Esperit, perquè Jesús encara no havia estat glorificat» (Jn 7, 37-39). Tothom se'n va a casa seva, i de Nicodem no en sabem res més fins al moment decisiu de la creu, l'hora de Jesús (Jn 19, 39). El trobem formant part dels deixebles, juntament amb un deixeble, Josep d'Arimatea, desclavant i ungint el cos de Jesús per a la sepultura. Ell també «sta» amb la seva fe activa, acollint el cos del Senyor: és el que fa l'església, ungint-lo en els membres de la humanitat sofrent. Josep ha nascut de nou, ja, als peus de la creu, on, del costat traspasat de Jesús ha brollat aquella aigua

viva a què Jesús es referia, el seu Esperit vivificador, l'únic que fa noves totes les coses, en la seva creu.

Maria, la mare del Senyor, ha de fer un itinerari molt semblant al de Nicodem. El fet de ser la mare biològica de Jesús, no li estalvia el camí, el procés de la fe. Això és també per a nosaltres, Joan ho escriu per a nosaltres.

Vegem, doncs, de prop, l'itinerari de Maria, la Dona, la mare de Jesús.

2. Les noces de Canà (Joan 2, 1-12)

«El tercer dia es van celebrar unes noces a Canà de Galilea. Hi havia la mare de Jesús. També hi fou convidat Jesús, juntament amb els seus deixebles. Quan el vi s'acabava, la mare de Jesús li diu: —No tenen vi. Jesús li respon: —Dona, i jo què hi tinc a veure? Encara no ha arribat la meua hora. La seva mare diu als servidors: —Feu tot el que ell us digui. Hi havia allà sis piques de pedra destinades a les pràctiques de purificació usuals entre els jueus. Tenien una cabuda d'uns cent litres cada una. Els diu Jesús: —Ompliu d'aigua aquestes piques. Ells les ompliren fins dalt. Llavors els digué: —Ara traieu-ne i porteu-ne al cap de servei. Ells li'n portaren. El cap de servei tastà aquella aigua convertida en vi. Ell no sabia d'on venia, però els servidors sí que ho sabien, perquè ells mateixos l'havien tret. El cap de servei, doncs, crida el nuvi i li diu: —Tothom serveix primer els millors vins i, quan els convidats han begut molt, serveix els més ordinaris. Però tu has guardat fins ara el vi millor. Així va començar Jesús els seus senyals prodigiosos a Canà de Galilea. Així manifestà la seva glòria, i els seus deixebles van creure en ell. Després d'això va baixar a Cafarnaüm amb la seva mare, els seus germans i els seus deixebles, però tan sols s'hi quedaren uns quants dies».

Amb aquest text comença pròpiament l'evangeli de Joan, després del capítol 1, que fa de pròleg de l'obra: amb el relat d'unes noces, a Canà, amb la presència de la mare de Jesús, Jesús mateix i els seus deixebles. Maria —l'evangeli de Joan no la designa mai amb aquest nom, ans sempre com la «mare de Jesús» o com la «dona»— apareix situada de bon començament en relació a Jesús, però no a Jesús tot sol, sinó a Jesús i als seus deixebles.

Aquest doncs és el punt de vista amb què haurem de contemplar Maria des de la perspectiva de l'evangelista Joan, que és el porta-paraula de la comunitat anomenada del «deixeble estimat», per a la qual és de vital importància la delimitació i la comprensió d'aquest terme, «deixeble», per situar-se correctament en el seguiment de Jesús.

«No tenen vi», diu Maria. En els profetes el vi simbolitza la joia del temps i del convit messiànic, la plenitud de la salvació (Is 55, 1; Jr 31, 12; Jl 4, 18), o, per contrast, la ira de Déu, l'embriaguesa del seu càstig (Is 51, 22; Jr 25, 15). I pot ser encara imatge poètica de l'alegria i la dolcesa de l'amor, sobretot al Càntic dels Càntics (4, 10; 5, 1; 7, 10).

També segons la Bíblia el vi forma part del convit de la Saviesa, i n'és, per tant, un símbol, pot significar la mateixa saviesa de Déu, en allò de més amagat i profund que conté: «La Saviesa —diu el llibre dels Proverbis— s'ha fet un palau amb set columnes ben tallades, ha matat el bestiar, ha preparat el vi i fins ha parat la taula; ha enviat les serventes, fa una invitació des del punt més alt de la ciutat: —Veniu aquí, gent inexperta, als qui no teniu seny us dic: veniu a menjar el meu aliment, a beure el vi que he preparat» (Pr 9, 1-5). És Jesús, Saviesa i Paraula del Pare en la perspectiva del quart evangeli, qui ens prepara la taula del seu convit, on se'ns dóna ell mateix com a aliment i com a beguda. Per això parlem de discipulat, de nosaltres i de Maria, de nosaltres amb Maria i el deixeble estimat (l'església) com a deixebles, ja que es tracta de posar-se a l'escola d'aquesta saviesa, de beure aquest vi, obeint la invitació de la mateixa saviesa.

«No tenen vi». La resposta de Jesús a la seva mare no deixa de sorprendre'ns. Si la traduïm literalment del grec, fa així: «Dona, i a tu i a mi què ens importa?». Altres prefereixen aquesta versió: «Dona, què hi ha entre tu i jo?». Aquest diàleg breu i tivant sembla reflectir la tensió, que degué donar-se realment en els primers seguidors de Jesús, entre els qui al·legaven algun privilegi de consanguinitat amb el Mestre i els qui n'havien esdevingut senzillament deixebles. Jesús, doncs, relativitzaria la pretensió de Maria de fer prevaler els seus drets de mare «biològica» sobre el fill. No oblidem que Jesús li respon amb el vocatiu «dona», i no «mare». Com si Jesús volgués situar per a nosaltres, lectors cridats a esdevenir deixebles, la seva mare en la perspectiva primordial en la qual ha de ser contemplada, com la Dona, la nova Dona, la nova Eva, que és a punt d'infantar el nou Home, el nou Adam, en els albors de la nova Creació.

Maria ha entès el missatge de Jesús i se situa immediatament en el lloc que pertoca al deixeble, que li pertoca a ella en la perspectiva de la fe, el lloc de l'escolta contemplativa i activa, el lloc de Maria de Betània (cf. Lc 10, 38-42) que escolta el Mestre bo i asseguda als seus peus, però també el lloc de Marta que el serveix amb tota sol·licitud: «Feu tot el que ell us digui». Maria «sta», activa en la seva fe.

L'escena de l'aigua convertida en vi, amb l'esment de les piques per a l'aigua de les purificacions rituals dels jueus, i del vi millor guardat pel nuvi —Jesús— fins al darrer moment, suggereix també la novetat, l'absoluta i trasbalsadora novetat de l'evangeli de Jesús, com a nova Torà, com a nou Ensenyament de la Saviesa que ve a donar sentit i plenitud als preceptes antics.

Acabades les noces, Maria se'n torna amb Jesús i els deixebles a Cafarnaüm, on s'estaran no gaires dies —diu l'evangelista—, perquè Jesús, i els deixebles, i Maria han de continuar el seu camí de la fe. Ara, en aquest verset conclusiu del relat, la mare i els germans de Jesús són anomenats conjuntament amb els deixebles, formant un sol grup, amb Jesús, i no com en dos àmbits separats, com els trobàvem a l'inici de la narració: Jesús i els deixebles d'una banda, la mare i els germans de l'altra. Ara, Maria la mare de Jesús, els germans i els deixebles de Jesús es troben tots en el mateix àmbit de la fe, amb Jesús, ja que els deixebles, com ens ha dit el v. 11, «van creure en ell», en Jesús, com a conseqüència del signe —un signe per a la fe— de l'aigua convertida en vi.

Sembla, doncs, que l'itinerari de Maria, la Dona, és el d'esdevenir, de mare, deixeble de Jesús. Maria, en el seu pelegrinatge personal de la fe, com a seguidora de Jesús, haurà d'aprendre també a situar-se en la perspectiva del deixeble, en l'àmbit del deixeble, el qui «fa tot el que Jesús diu» després d'escoltar la seva Paraula i acollir-la en el seu cor. El qui «sta», ferm, actiu en la seva fe, als peus de la creu.

Això ho veurem més clarament en l'escena del Calvari, l'altra on apareix la mare de Jesús en el quart evangeli.

3. Als peus de la creu (Joan 19, 25-27)

«Vora la creu de Jesús hi havia —*stabant*— la seva mare i la germana de la seva mare, Maria, muller de Cleofàs, i Maria Magdalena. Quan Jesús veié la seva mare i, al costat d'ella, el deixeble que ell estimava, digué a la mare: —Dona, aquí tens el teu fill. Després digué al deixeble: —Aquí tens la teva mare. I d'aleshores ençà el deixeble la va acollir a casa seva».

Tots recordem la primera estrofa de l'entranyable seqüència dedicada a la Mare de Déu en el seu dolor que ja hem esmentat:

«Stabat Mater dolorosa
iuxta crucem lacrimosa
dum pendebat Filus»

que Josep M. Folch i Camarasa ha traduït així:

«A tocar de la creu santa
que del fill el cos aguanta
dreta als peus la Mare està».

«Dreta als peus la Mare està». L'escena és ben expressiva, amb tot el dramatisme plàstic que conté. El verb llatí *stare* significa romandre dempeus, amb fermesa, sense vacil·lar. Aquesta és l'actitud corporal i espiritual de Maria als peus de la creu on penja torturat el seu fill. En efecte, quan arriba l'hora de Jesús, la Mare l'acompanya, hi és present, el sosté amb la seva mirada, amb la seva pregària, amb el seu cor que vessa tendresa enmig del sofriment.

A les noces de Canà Jesús havia dit a la seva mare: «Encara no ha arribat la meva hora» (Jn 2, 4). L'hora de Jesús, un dels temes recurrents del quart evangeli, és l'hora del vi de l'alegria messiànica, l'hora de les noces de Déu amb la Humanitat, l'hora del convit de la Saviesa, l'hora de la salvació. És l'hora del Calvari, on Jesús, passant per la humiliació i pel camí de l'obediència rep la corona de la seva dignitat reial enlairat al tron de la creu. Ara, doncs, ha arribat l'hora de Jesús, i amb ella l'hora també de la seva mare. I és que, en realitat, als peus de la creu assistim també a unes noces, les noces de Déu amb la Humanitat. Hi ha l'espòs, el Crist, que és el Fill de Déu, aquell que és l'Expressió, en majúscula, de Déu. Hi ha l'esposa, simbolitzada en la Dona, representant

qualificada de la Humanitat¹. Hi ha l'arbre, encara, com en l'escena del Gènesi (capítols 2 i 3) amb Adam i Eva, un arbre vital, del qual penja no el fruit de la mort que porta a la mort, sinó el fruit de la vida, Jesús, com Raïm que penja del Cep Veritable, i que, un cop espremut en el cup de la creu, fa brollar, ara sí, el vi nou del convit de la Saviesa, la sang vivificadora de Crist (Déu) que «és amor incorruptible» —segons l'expressió de sant Ignasi d'Antioquia (*carta als Romans*, VII)—, la saba vital que de l'arrel i de la soca del cep corre cap a les sarments per a vivificar-les. Jesús, nou Adam. Maria, nova Eva. L'espòs i l'esposa, en un jardí d'oliveres i de vinyes, com al Càntic dels Càntics. L'escena, malgrat el seu dramatisme humà, és irresistiblement bella i corprenedora.

Als peus de la creu, Maria —és també la seva hora— viu un nou naixement, com Nicodem, el deixeble. Esdevé una dona nova, en una maternitat del tot diferent i impensada d'aquella que va viure en els dies llunyans de Natzaret i de Betlem. De mare, Maria esdevé deixebla. La interpretació tradicional de l'escena del Calvari i el diàleg breu de Jesús crucificat amb Maria i el deixeble estimat apunta cap al fet que Maria ens és lliurada (per Jesús, el Fill) com a mare espiritual, mare espiritual de la nova comunitat dels deixebles, l'Església, que neix a la creu del costat traspassat de Jesús —com també Eva va ser treta del costat traspassat d'Adam adormit (cf. Gn 2, 21-22).

Assumint del tot aquesta interpretació legítima del text proposo de fer un pas més.

Fixem-nos atentament en el diàleg del Crucificat amb els qui l'acompanyen al peu de la creu. Diu Jesús: «Dona, aquí tens el teu fill»; i al deixeble estimat li diu: «aquí tens la teva mare». «Des d'aquell moment —continua el text— el deixeble l'acollí (la mare de Jesús) entre les seves coses, entre allò seu (*tá ídia*, segons l'original grec)». La frase, en llatí, que tots podem entendre, és ben expressiva: «*et ex illa hora accepit eam discipulus in sua*». *In sua*, que no significa ben bé «a casa seva», com ho tradueixen normalment les versions en la nostra llengua.

«*In sua*» indica més aviat l'àmbit del discipulat on Maria, la mare de Jesús, és acollida no tant com a mare, sinó com a deixebla en la nova família de Crist, la comunitat del deixeble estimat, prototipus de tota comunitat cristiana i prototipus també de tot deixeble, que és per definició «estimat» per Jesús. A la creu Maria renuncia, si ho podem dir així, a la seva condició de mare carnal de Jesús per esdevenir-ne plenament la deixebla. Per la fe accedeix a una maternitat espiritual molt més fecunda que no pas la maternitat purament biològica. En ella es reproduïxen les paraules del pròleg de l'evangeli: «a tots els qui l'han rebut, als qui creuen en el seu nom, els ha concedit de ser fills de Déu. No han nascut per descendència de sang, ni d'un desig carnal, ni d'un voler humà, sinó de Déu mateix» (Jn 1, 12-13). No és la sang allò que la vincula a partir d'ara amb el seu Fill, sinó la seva fe de dona creient. La seva fe de dona creient!

¹ Ací el paper de Dona se sobreposa al de Mare, i per això, i només en l'espai obert del llenguatge simbòlic, podem parlar figuradament d'espòs i d'esposa.

Això ho va expressar molt bé sant Agustí en un dels seus sermons que la Litúrgia de les Hores ens fa llegir en l'Ofici de Lectura de la festa de la Presentació de la Mare de Déu, el 21 de novembre: «Sí, santa Maria complí veritablement la voluntat del Pare, i per això a Maria va valer-li més ser deixebla de Crist que no pas mare de Crist» (*sermó xxv*).

Intuïm de seguida la proximitat de l'itinerari de Maria amb el de Nicodem. Un itinerari discret, certament, però decisiu, que ens dóna les claus de lectura de l'evangeli. Es tracta de néixer de nou, per la fe, com a deixebles, per a Jesús.

Conclusions

Amb aquestes reflexions, fetes en Dissabte Sant, als peus de la creu, vora el sepulcre de Jesús, voldria invitar-vos a mirar amb profunditat la icona de la Mare de Déu tal com la pinta l'evangeli de Joan. Una icona, com tota obra d'art, pot ser captada superficialment, i això ja és molt: n'admirem la bellesa, l'habilitat de la composició, la perfecció amb què estan utilitzats els colors, els jocs de la llum i de les ombres, etc... però podem fer un pas més, i és provar de copsar el significat que l'obra ens vol transmetre. En la contemplació d'una obra d'art, com en la lectura d'un llibre, s'esdevé un diàleg entre l'obra i l'espectador (o lector). És aquest diàleg el que ens permet d'accedir al missatge i al significat de l'obra. En el cas de la Sagrada Escripura diem que és en aquest diàleg on es produeix l'esdeveniment de la Revelació, això és, de l'autodonació de Déu que se'ns comunica mitjançant la seva Paraula escrita.

Una mirada superficial —i aquest adjectiu no vol tenir ací cap connotació pejorativa— sobre les escenes de les noces de Canà i del Calvari, on apareix Maria la Mare de Jesús, ens porta a la lectura piadosa del text, en la línia d'una interpretació tropològica o moral: Maria és la dona atenta i servicial que s'adona de la manca de vi i que, amb discreció i eficàcia, procura posar-hi remei: el cristià, com Maria, ha de ser servidor amatent i sol·lícit enmig dels seus germans. Maria és la dona de fe, que es refia plenament del seu Fill: el cristià, com Maria, ha de provar la seva fe en els moments de dificultat. Maria és la mare compassiva que roman dreta al peu de la creu, fent costat a Jesús, participant del seu sofriment, i que Jesús lliura a la seva Església com a mare espiritual de la nova comunitat (el deixeble estimat): l'Església, doncs, i cada cristià, té cura de Maria, la Mare, tributant-li un culte digne i adequat. Repeteixo que aquesta lectura tropològica és legítima, però no és suficient.

En canvi, la lectura profunda, espiritual, del text, ens ha dut a una realitat més seriosa, i que ens afecta més plenament a cadascun de nosaltres, sense perjudici dels sentiments més o menys piadosos que Maria ens pugui inspirar: Maria aprèn, en la fe, a esdevenir deixebla. Convé repetir-ho, perquè és una frase important: *Maria aprèn, en la fe, a esdevenir deixebla*. Ací hi ha el nucli del text, el fruit que se'ns ofereix al paladar amb tota la seva dolcesa un cop hem trencat la closca del sentit literal i moral de l'Escripura.

El deixeble és el qui segueix Jesús, escolta i fa la seva paraula. Esdevenir deixeble de Jesús no s'improvisa. És fruit de tot un itinerari, un itinerari en la fe i

en la confiança, sovint foradant amb aquesta fe i amb aquesta confiança les foscors més impenetrables de la nit: com Nicodem, que anava a veure Jesús, *de nit* (cf. Jn 3, 2) i com Maria que fa el seu camí des de Canà a la muntanya del Calvari en el silenci de la fe, foradant la foscor d'aquest silenci amb la seva confiança de dona i de mare. L'evangeli de Joan està pensat i escrit sobretot per acompanyar aquest itinerari de configuració del deixeble amb Jesús a través de la fe i de les foscores i del silenci de la fe. I Maria, d'una manera privilegiada, en tant que és la mare del Mestre, l'acollidora, en la fe, de la seva Paraula, ens és proposada com a model d'aquest itinerari, com a model, doncs, de deixebla. Deixebla als peus de la creu, on sembla que acaba el seu itinerari de dona creient.

De fet Maria ens és proposada com una clau que obre (Canà) i tanca (Calvari) l'evangeli de Joan, que esdevé així, llegit des d'aquesta clau, la bona notícia de les noces de Déu amb la Humanitat: «No et diran més "Abandonada" ni anomenaran el teu país "Desolació". A tu et diran "Me l'estimo", i a la teva terra, "Té marit", perquè el Senyor t'estimarà, i tindrà marit la teva terra» (Is 62, 4).

Però el camí de Maria continua, desert enllà, en la fe. És el camí de l'església, que no s'enlluerna a l'albada de Pasqua, ans, confortada en la seva esperança per la resurrecció del Senyor, vivificada per l'alè de l'Esperit que Jesús ha lliurat a la creu, emprèn de nou el camí per acompanyar tota la Humanitat en els seus sofriments i esperances, en els seus goigs i alegries, vers el nou naixement de la Pasqua definitiva. És així com ho ha entès l'evangelista sant Lluç, que ens presenta Maria formant part de la primera comunitat cristiana en pregària tot esperant la vinguda de l'Esperit, en un nou naixement per a l'església (cf. Ac 1, 14).

Arribats al terme de la nostra reflexió i de les conclusions que n'hem tret, potser podríem afegir aquesta invocació als bellíssims elogis de la lletania lauretana que diem en acabar el rés del Sant Rosari: «Santa Maria, Mare i Deixebla de Jesús, pregueu per nosaltres». Fem-la nostra aquesta invocació, avui especialment a prop del sepulcre de Jesús, perquè Maria ens sigui també mestra d'alegria, per acollir, amb fe, la santa resurrecció del seu Fill, Jesucrist.